

## Täysistunto

### Keskiviikko 26.9.2018 klo 14.02—17.20

#### 10. Kansaneläkelaitoksen valtuutettujen toimintakertomus 2017

Kertomus K 12/2018 vp

##### *Lähetekeskustelu*

**Puhemies Paula Risikko:** Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan. Asian käsittely keskeytettiin 14.9.2018 pidetyssä täysistunnossa, ja nyt keskustelua jatketaan.

##### *Keskustelu*

16.49 **Kristiina Salonen sd:** Arvoisa puhemies! Käsissämme on vuoden 2017 toimintakertomus Kelan valtuutetuilta. Pääsimme aloittamaan keskustelua jo tuossa taannoin hie- man mutta keskustelu jäi kesken ja minunkin puheenvuoroni jäi kesken, joten jatkan siitä nyt.

Viime vuosi oli Kelalle poikkeuksellisen haastava. Yksi suurimmista muutoksista oli perustoimeentulotuen siirtyminen kunnilta Kelan tehtäväksi 1.1.2017 alkaen. Käynnistä- misvaikeuksilta ei välttytty, sillä perustoimeentulotuen käsittely ruuhkautui pahasti, ja hen- kilöstöä tarvittiin lisää siitäkin huolimatta, että jo vuoden 2016 lopussa rekrytoitiin perus- toimeentulotuen tehtäviin 740 henkilöä.

Olen itse tehnyt kunnissa toimeentulotukityötä, ja jo tuolloin Kelan valtuutettuna use- aan otteeseen kerroin, että toimeentulotuki on luonteeltaan aivan täysin erilainen etuus kuin muut sosiaaliturvaetuudet, joita Kela aikaisemmin on käsitellyt. Nostimme valtuus- tossa silloin myöskin useaan otteeseen esille sen, että henkilöstömäärä tulee olemaan isom- pi kuin mitä muissa etuustehtävissä Kelalla oli aikaisemmin ollut. Näistä nostoista huoli- matta kuitenkin oli vahva usko siihen, että huomattavasti pienemmällä henkilöstömäärällä pärjättäisiin kuin millä kunnissa toimeentulotukityötä ja etuuskäsittelyä oli aikaisemmin tehty. No, nyt tällä hetkellä tiedämme, että näin ei ole. Toki vieläkin Kelalla on joitakin henkilötyövuosia pienempi työmäärä käytössä perustoimeentulotuessa, mutta Kela on use- ampaan otteeseen nostanut esille sen, että tämä on täysin poikkeava etuus muihin etuuksiin verrattuna ja sen vuoksi myöskin vaatii aivan eri tavalla henkilötyövuosia kuin muut sosi- aaliturvaetuudet.

Kela on joutunut lisäämään henkilöstöä. Kela on kamppaillut tämän 7 päivän käsittely- ajan kanssa, kamppailee edelleenkin, mutta erityisesti vuosi 2017 oli Kelalle vaikea. Osa kunnista teki päätöksiä vielä sinne maaliskuulle saakka, ja tämä jonkun verran helpotti ti- lannetta, mutta Kela joutui koko ajan ikään kuin reagoimaan siihen, että henkilöstöä jou- duttiin perehdyttämään ja kouluttamaan työhön ja palkkaamaan lisää. Pahimman suman ai- kana asiakkaiden toimeentuloa turvattiin ruoan ja lääkkeiden maksusitoumuksilla ja myös kunnista myönnettiin täydentävää toimeentulotukea.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2018 vp

Olen pahoillani siitä, ettei toimeentulotuen erityisluonteisuuteen uskottu etukäteen, jota näiden ihmisten kohdalla, jotka toimeentulotukea tarvitsivat, olisi voitu välttyä siltä vahingolta, joka tästä sitten heille aiheutui.

Kelan valtuusto käsitteli asiaa ja pyysi asiasta myöskin ulkopuolisen tahon raporttia opiaksemme, mitä tässä meni pieleen ja miten sitten jatkossa voitaisiin paremmin hallita näitä riskejä. Tämä raportti kertoi, ettei muutokseen osattu varautua etukäteen riittävällä volyymilla ja että puutteita oli yhteistyössä eri tahojen välillä riskienhallinnassa, raportoinnissa ja projektin johtamisessa. Tämä kaikki kävi ilmi ulkoisesta raportista, jonka Kelan valtuutetut saivat loppuvuodesta 2017. Näistä ongelmista onkin otettava opiksi.

Kelasta on tullut myöskin merkittävä kilpailuttaja. Hankintalain kautta tehdään paljon kilpailutuksia, ja myöskin nämä kilpailutukset ovat puhututtaneet Kelan valtuustossa. Esitin itse, että tähän valtuutettujen toimintakertomukseen olisi voitu jo viime vuoden osalta lisätä osio kilpailutuksista, mutta en saanut kannatusta tälle esitykselleni. Olemme taas tilanteessa, jossa muun muassa taksikyydit ja kuntoutuspalvelut aiheuttavat jatkuvasti keskusteluita julkisesti mutta myöskin paljon yhteydenottoja asiakkailta. Näissä on myöskin kyse kilpailutuksen lopputuloksesta.

Toivonkin siis, että kun teemme vuoden 2018 Kelan valtuutettujen toimintakertomusta, niin voisimme tässä kertomuksessa paneutua myöskin Kelaan kilpailuttajana ja menneisiin kilpailutuksiin, mahdollisesti niissä oleviin ongelmakohtiin, joita sitten myöskin eduskunta voisi tämän toimintakertomuksen myötä käsitellä täällä. Tämä on akuutti asia, joka koskee myöskin tätä vuotta, ja itse aion myöskin Kelan valtuutetuissa edelleen kiinnittää huomiota eduskunnan alaisen laitoksen kilpailuttamiseen ja siinä piileviin ongelmiin. Ja toivon, että voimme sitten asiasta myöskin jossain muussa yhteydessä keskustella myöhemmin. — Kiitos.

**16.56 Maria Tolppanen sd:** Arvoisa puhemies! Kela on ollut nyt juuri näiden parin viime vuoden aikana aikamoisessa pyöryksessä. On tullut paljon uusia asioita, ja täytyy sanoa, että hämmästyttävänkin hyvin on selvinnyt niistä asioista. Nyt näyttää siltä, että nämä viivästymät, mitkä ovat olleet, on saatu hoidettua ja nämä kaikkein heikoimmassa asemassa olevat saavat rahansa suht nopeasti sieltä.

Nyt kuitenkin se, mikä pelottaa kaikkein eniten, on tämän aktiivimalli ykkösen tuomat murheet. Kun leikataan se kolmekymppiä, joka tarkoittaa kaikkein pienimmällä määrällä toimeentulevilla ihmisillä yhden viikon ruokaa, sitä rahaa täytyy saada jostakin muualta tai sosiaalitoimistosta. Mutta miten Kela pystyy venymään ja pystyykö Kela venymään siihen, että näitten uusien asiakkaitten, jotka joutuivat Kelan asiakkaiksi, että heidänkin asiat saataisiin hoidettua säällisessä ajassa, niin että kenenkään ei tarvitsisi odottaa rahojaan kolmea viikkoa tai kuukautta? Ihmiset tarvitsevat rahansa silloin, kun on se päivä. He ovat kyllä laskeneet niin tarkkaan sen, miten menee.

Mutta kaikinensa olen hämmästyynyt siitä, miten hyvin on saatu kuitenkin menemään. Täytyy sanoa, kun itsekkin soitin tässä erään henkilön asiasta Kelaan, että oli tosi mukava, kun siellä vastattiin heti ja sieltä sai avun, siihen asiaan tartuttiin, ihmisen asiaan. Toki tietenkin pitäisi olla niin, että nämä heikoimmassa asemassa olevat ihmiset pystyisivät itse hoitamaan asiansa ja pääsisivät Kelaan eikä menisi papereita hukkaan ja asiat hoituisivat hyvin, mutta hyvä, että mennään edes tällä tavalla.

Pidetään Kela pystyssä ja verot sen suuruusina, että pystymme pitämään sen pystyssä.

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2018 vp

**16.58 Kristiina Salonen sd:** Arvoisa puhemies! Jatkan vielä, kun tuossa varsinaisessa puheenvuorossani ehdin vain sivuuttamaan sitä keskustelua, jonka kävimme täällä salissa edellisen kerran Kelan valtuutetuista koskien taksikyytien kilpailutusta. Jo silloin kuulimme ikään kuin kummallista keskustelua, jossa ministeri Berner koki, että lain uudistus ei millään tavalla aiheuttanut tilannetta, jossa Kela oli näiden taksi-, Kela-kyytien kanssa. Ministeri Mattila totesi, että hänellä ei ole mitään mahtikäskyvaltaa, jolla hän voisi tilanteen korjata.

Kelan valtuutettuna olen ymmärtänyt niin, että Kela nimenomaisesti viestitti ministereille ja ministeriöille, että mikäli laki tulee voimaan sillä aikataululla, heinäkuun alusta alkaen, joka alun perin lakiesityksessä oli todettu, niin tämä tulee aiheuttamaan vaikeuksia Kelalle. Tämä huomio ilmeisesti jäi kuitenkin Kelan vastuulle yksinään, ja nyt sitten Kela oli heinäkuun alusta tilanteessa, jossa todella näitten välityskeskusten kilpailutusten kautta kyydit ympäri Suomen takkusivat pahasti. Ja ketkä olivat kärsijöinä? Kärsijöinä olivat vammaiset, sairaat, vanhukset, ne kaikki, jotka näitä Kela-kyytejä tarvitsivat.

Minusta asia on edelleen epäselvä. Edelleen on epäselvää se, mitä tämän kanssa voitaisiin tehdä, jotta tilanne saataisiin tällä hetkellä erityisesti täällä Uudellamaalla paremmin toimimaan. Useat autoilijat ovat kertoneet, että ovat ikään kuin jättäneet tehtävät Kela-kyytien kautta, koska eivät voineet osallistua tämän kilpailutuksen jälkeen näitten välityskeskusten antamien ehtojen mukaisesti kuljetuspalveluiden tuottajina, ja tämä tietenkin on ikävää. Useilla asiakkailla on ollut pitkäaikaiset suhteet näihin autoilijoihin, jotka nyt siis ovat leivättömän pöydän ääressä.

Tiedän esimerkiksi Satakunnan osalta tilanteen. Viime viikolla sain soiton, että iltai-kaan Kela-kyyti tuli Turusta Huittisten kautta ja 2,5 tuntia soiton jälkeen saapui asiakkaan luokse. Tällainen ei siis ole järjestelmä, joka perustuu pysyvyyteen ja toimivuuteen. Voidaan siis sanoa, että Kela-kyyti toteutui, mutta voimmeko me luoda järjestelmän tällaisen varaan? Emme voi luoda.

Edelleen siis on paljon työtä tehtävänä, jotta ihmiset saavat palvelun katkotta kohtuullisessa ajassa ja pystyvät suunnittelemaan hoitoihin menonsa asiallisesti ympäri Suomen.

**17.01 Maria Tolppanen sd:** Arvoisa puhemies! Kun nyt tässä on mahdollisuus kertoa — ennen kaikkea haluan kertoa puhemiehelle — niin juuri tänään menin taksilla hammaslääkäriin, kesken päivän kun jouduin siellä hyppäämään, niin kuljettaja puhui näistä Kela-kyydeistä ja sanoi, että hän ei ole ottanut yhtään ainutta Kela-kyytiä ja se johtuu siitä, että tämän uuden systeemin takia heidän palkkansa, mitä he saavat siitä, putosi 28 prosenttia. 28 prosentin leikkaus palkkoihin. Siinä on yksi syy, miksi autoja ei riitä Kela-kyytejä ajamaan. Ei autoilijoidenkaan kannata ajaa tappiokseen näitä, vaikka niitä olisi paljonkin, niin tappiota kertyy joka ikinen tunti. Että mieluummin kannattaa ajaa normaalikyytejä.

Nythän tässä uudistuksessa on sitten käynyt myöskin näin, että ne asiakkaat, jotka odottavat sitä Kela-kyytiä eivätkä saa sitä, eivät voi ottaa sillä samalla rahalla tavallista taksia. Jos he ottavat tavallisen taksin, niin heidän omavastuuosuutensa on 50 euroa, kun se Kela-kyydissä on 25 euroa — siis pitkissä matkoissa, kun puhutaan näistä TYKSistä Vaasaan tai jotain muuta vastaavaa.

Toinen huononmus, joka siinä tuli: Jos esimerkiksi Pietarsaaresta — käytän nyt näitä esimerkkejä, koska tiedän, että rouva puhemies tuntee paikat — ihminen tulee kyydillä Vaasan keskussairaalaan ja käy siellä esimerkiksi kontrollissa, joka vie aikaa puolesta tunnista tuntiin, niin sen taksin on lähdeittä Pietarsaareen. Se ei saa jäädä odottamaan tätä asiakas-

## Pöytäkirjan asiakohta PTK 90/2018 vp

ta, että asiakas tulisi sitten paluukyydillä takaisin, vaan asiakas ottaa sitten uuden Kela-taksin, jolla hän ajaa Pietarsaareen, ja sieltä taas auto tulee tyhjänä takaisin.

Että tässä on tämmöisiä kämmejä päässyt käymään, jotka hankaloittavat ihmisen elämää aivan suunnattomasti, ja toivoisin, että nämä terveiset menisivät eteenpäin, koska nämä ovat niitä, mitä tuolta kentältä kuulee, mitä ihmiset kertovat.

Sitten taksikuski, joka tänään oli ajossa ja ajoi minua, sanoi, että seuraava iso aalto tulee sitten vuodenvaihteessa, että silloin lopettavat vanhemmat ja vanhenevat autoilijat koko toiminnan, koska he katsovat, että se ei enää ole kannattavaa. Mutta tämä taksikeskustelu on sitten taas toinen keskustelu. Kela-asioista nämä.

**17.04 Kristiina Salonen sd:** Arvoisa puhemies! Voisin puhua tästä Kela-taksiasiasta vaikka tunnin, mutta siirryn toiseen aiheeseen, koska olemme täällä edustaja Tolppasen kanssa kaksin. Mutta kilpailutuksessa pysyn edelleen.

Nyt haluan nostaa esille Kelan osalta kuntoutuksen kilpailutuksen. Viestit, jotka tulevat kuntoutuksessa työskenteleviltä ihmisiltä, ovat aika karua kuultavaa. He katsovat, että Kelan kilpailutuksen jälkeen esimerkiksi vaikka laituskuntoutuksen osalta vakiintuneita palveluntuottajia on jäänyt vaille sopimuksia syystä, että nämä kilpailutukset siis perustuvat 80-prosenttisesti hintaan. Esimerkiksi pitkään toimineet tekijät jäivät sopimuksitta ja uudet toimijat aloittivat käytännössä kurssien suunnittelun ja resursoinnin vasta sopimuksen saamisen jälkeen ja sitten ovat joutuneet haalimaan osaamista, mistä ovat sattuneet saamaan. Tämä viesti tulee vahvasti muun muassa järjestöiltä. Järjestöt kertovat, että he ovat saaneet näiltä sopimuksen saaneilta viestejä, joissa on pyydetty esimerkiksi jostain erityisestä sairaudesta aivan perustietoa, jota siis tällä uudella, voittaneella palveluntoteuttajalla ei ole ollut. Ja tämä on toki huolestuttava viesti, koska sitä aikaisempaa osaamista, kokemusta, jota esimerkiksi näiden sairaiden osalta on ollut, tuntuu nyt menevän täysin hukkaan.

Myöskin sairastuvat joutuvat eriarvoiseen asemaan päätyessään sellaisiin kuntoutuksen paikkoihin, joissa on toimivia työryhmiä jo ennestään, tai sitten sellaisiin, joissa prosesseja ei ole vielä olemassa lainkaan. Viestiä on tullut muun muassa siitä, että kuntoutukseen hakeutuvia on vähemmän kuin aikaisemmin. Tämä voi johtua juuri siitä, että viestit kuntoutusten laadusta eivät ole kaikkiseltaan olleet kovinkaan hyviä ja ihmiset eivät halua hakeutua sellaisiin. Jos vertaa aikaisempiin kuntoutuksiin, joihin jonotettiin ja joihin eivät päässeetkään kaikki halukkaat, niin kyllä myöskin tämä on huolestuttava viesti. Tämä on siis asia, johon Kelan valtuutettujen on syytä paneutua paremmin, ja tässä nyt sitten muistutan asiasta myös itseäni.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.